

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

**Філософський факультет
Кафедра етики, естетики та культурології**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заст. декана
філософського факультету
Комаха Л. Г.

«___» _____ 2017 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕКОЛОГІЯ КУЛЬТУРИ І ЕКОЕТИКА

для студентів

галузь знань
спеціальність
освітній рівень
спеціалізація
вид дисципліни

**0203 Гуманітарні науки
020301 Філософія
бакалавр
етика та естетика
вільний вибір студента**

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2017/2018
Семестр	5
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладачі:

Буцикіна Євгенія Олександрівна, к. філос. н., асист. кафедри етики, естетики та культурології;

Нападиста Валентина Григорівна, к. філос. н., доцент кафедри етики, естетики та культурології;

Рихліцька Оксана Дмитрівна, к. філос. н., доцент кафедри етики, естетики та культурології

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__»__ 20__р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__»__ 20__р.
(підпис, ПІБ, дата)

Розробники:

Буцикіна Євгенія Олександрівна, кандидат філософських наук, асистент кафедри етики, естетики та культурології;

Нападиста Валентина Григорівна, кандидат філософських наук, доцент кафедри етики, естетики та культурології

Рихліцька Оксана Дмитрівна, кандидат філософських наук, доцент кафедри етики, естетики та культурології

Затверджено

« _____ » _____ 20__ р.

Зав. кафедри етики, естетики та культурології

_____ (Панченко В. І.)

Протокол №__ від «__» _____ 20__ р.

Схвалено науково - методичною комісією філософського факультету

Протокол від «__» вересня 2017 року №

Голова науково-методичної комісії _____ (Маслікова І. І.)

«__» _____ 20__ року

ВСТУП

- 1. Мета дисципліни** – формування цілісної системи знань щодо розвитку новітніх моделей соціуму на основі принципів засад екології культури, екоетики, біоетики та екологічної естетики, задля розуміння їхнього практичного потенціалу у збереженні природної та культурної спадщини, а також пошуку ціннісних орієнтацій у вирішенні різноманітних дилем сучасних соціокультурних практик.
- 2. Вимоги до вибору навчальної дисципліни:**
  1. До початку вивчення цього курсу студенти мають **знати** загальні характеристики основних положень етичних систем та відповідні їм ціннісно-нормативні програми; основні методи філософсько-етичних та естетичних досліджень, соціальної екології, культури повсякденності при аналітичному розгляді дилемних ситуацій соціальної дійсності.
  2. **Вміти** застосовувати теоретико-методологічний апарат філософського знання, безпосередньо етики та естетики, для аналізу сучасної реальності у всій багатогранності її проявів у різноманітних соціальних практиках з позицій викликів та загроз феномену культури як способу існування людства, передбачати/прогнозувати ймовірні негативні наслідки усталених практик, осмислювати адекватні механізми їх вирішення та застереження.
  3. **Володіти елементарними навичками** роботи з консолідованою інформацією, а саме, отримувати та аналізувати інформацію з різних джерел та системно інтегрувати різнотипні інформаційні ресурси, формувати кінцевий інформаційний продукт з ознаками максимальної повноти, несуперечності, який би відповідав науковим вимогам та управлінським потребам керування/упередження дилемними процесами сучасної культурної реальності.
- 3. Анотація навчальної дисципліни:** дисципліна *«Екологія культури і екоетика»* належить до переліку дисциплін вільного вибору студента та викладається у 5 семестрі бакалаврату. Навчальна дисципліна знайомить студентів з основною тематикою міждисциплінарного дискурсу стосовно феномену культури через оптику моральних та естетичних цінностей. Визначається предмет, завдання, теоретичні основи, методології, основні напрями та проблематика екології культури, екологічної етики, біоетики, екологічної естетики як актуальних світоглядних матриць у «конструюванні» духовно-моральнісних парадигм сучасної культури. Послідовно аналізуються особливості становлення екології культури, екоетики, біоетики, екологічної естетики як певних міждисциплінарних галузей знання. Розглядається специфіка розвитку даних наукових напрямів, їхнє співвідношення і роль у культурних практиках сьогодення. Досліджується варіативність сучасних ціннісних обґрунтувань актуальних проблем екоетики і біоетики та корельованих з ними нормативно-правових приписів практичного вирішення основних проблем, породжених спеціалізованими видами людської діяльності сьогодення, а також тенденції сучасних трансформацій стосовно розуміння естетичної цінності навколишнього середовища. Розглядаються пошуки етичної аргументації морального вибору в дилемних ситуаціях сучасних біомедичних практик, аналізуються колізії між позитивно-правовим обґрунтуванням шляхів їхнього вирішення та моральними наслідками впровадження прийнятих рішень. Акцентується увага на засвоєнні духовного досвіду минулого у розумінні глобальних та локальних процесів сьогодення, його співвіднесенні із власним досвідом, етико-естетичними та екологічними цінностями адекватними сучасним вимогам постмодерного світу. .

4. **Завдання (навчальні цілі)** – надати студентам певну систему знань про сучасні дослідження феномену культури у сфері екології культури, еко-біоетики та екоестетики. У результаті навчання студенти мають не лише продемонструвати засвоєний певний рівень володіння теоретичними знаннями, а й використовувати ці знання у своїх самостійних дослідженнях феномену культури у сучасному глобалізованому світі та вміти здійснювати аналітичний огляд, експертну оцінку багатогранності його прояву.

Результати навчання:

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація 4. автономність та відповідальність)		Методи викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
	Знати:			
1.1	Предмет, методи, теоретичні основи досліджень екології культури та екоетики, їхні структурні компоненти, що склалися в етико-філософському знанні, та місце у системі «природа-людина-суспільство»;	Лекція, самостійна робота	Усна доповідь, дискусія, письмова контрольна робота	7
1.2	загальні та специфічні підходи, концепції у галузі екології культури та екоетики	Семинар, самостійна робота	Усні доповіді, дискусія, письмова контрольна робота	7
1.3	дилеми біоетики: зміст та основні етичні аргументації	Лекція, семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація проектної роботи, письмова контрольна робота	6
1.4	імперативно-ціннісні засади існуючих правових підстав вирішення основних дилем біоетики	Лекція, семінар, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація проектної роботи	7
1.5	Предмет та теоретичні основи естетичних досліджень природного середовища та місця людини в ньому	Лекція, семінар, самостійна робота	Усні доповіді, письмова контрольна робота	7
1.6	Сучасні методи естетичного аналізу явищ навколишнього середовища, людського побуту та сфери їх перетину	Лекція, семінар, самостійна робота	Усні доповіді, есе	6
	Вміти:			
2.1	демонструвати знання спеціалізованої літератури, самостійно шукати та критично опрацьовувати необхідну літературу	Семинари, самостійна робота	Усні доповіді, захист самостійного дослідження	5

	для досліджень, вільно володіти методами обробки, аналізу та синтезу наукової інформації			
2.2	пояснювати варіативність сучасних моделей цілісного екокультурного розвитку в контексті сучасних екологічних та правових механізмів і екологічних законів у збереженні природної та культурної спадщини	Семинар, Самостійна робота	Усні доповіді, презентація самостійного дослідження	10
2.3	виокремлювати моральнісні компоненти у біомедичних практиках та здійснювати пошук етичного обґрунтування їхнього вирішення	Самостійна робота, семінари	Усні доповіді, дискусії, презентація проектної роботи, письмова контрольна робота	10
2.4	здійснювати експертну оцінку та порівняльний аналіз нормативно-правових підстав розв'язання моральних сучасної біомедичної практики	Самостійна робота, семінари	Усні доповіді, дискусії, презентація проектної роботи	5
2.5	виявляти естетичні цінності навколишнього середовища з огляду на їхнє значення в контексті сучасної енвайронментальної проблематики	Семинари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, есе	5
2.6	готувати матеріали з питань естетичної оцінки об'єктів навколишнього середовища та сфери повсякденного, перетину людського та природнього стосовно запитів у сфері креативних індустрій, дизайну, моди	Семинари, Самостійна робота	Усні доповіді, есе	5
	комунікація:			
3.1	використовувати знання іноземних мов для аналізу інформаційних інтернет-ресурсів, читання спеціалізованої літератури в підготовці до семінарських занять та написання самостійних робіт;	Семинари, самостійна робота	Усні доповіді, самостійна робота	3
3.2	презентувати результати проведених досліджень та здійсненої самостійної роботи у вигляді доповідей, повідомлень, есе, презентацій, проектів	Семинари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження	3
3.3	вести дискусії стосовно ціннісно-нормативного обґрунтування дилем екоетики та біоетики, проблем естетики повсякденності на засадах поваги та толерантності	Семинари	Дискусії	3
	автономність та відповідальність:			
4.1	самостійно шукати та критично опрацьовувати фахову літературу, вільно володіти методами обробки,	Самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація	2

	аналізу та синтезу наукової інформації		самостійного дослідження,	
4.2	самостійно аналізувати комплексні питання, пов'язанні з визначенням етичного підґрунтя юридичного забезпечення вирішення існуючих дилем екоетики та біоетики у правовому полі провідних країн світу.	Самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація проектної роботи	5
4.3	нести відповідальність за достовірність аналітичних висновків та уникати політико-ідеологічної, вузькопрофесійної, корпоративної заангажованості при проведенні досліджень	Семінари, самостійна робота	Проектна робота, есе	4

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни					
Програмні результати навчання	.1	.2	.1	.1	.2

7. Структура курсу: у курсі передбачено 3 змістових частини. Заняття проводяться у вигляді лекцій, семінарів, з використання інтерактивних методів навчання. Завершується дисципліна заліком.

Перша частина курсу присвячена розгляду екології культури та екоетиці, як нових моделей розвитку сучасної культури, історії становлення, основним етапам розвитку, принципам та аналізу основних проблем екоетики в соціокультурній практиці.

Друга частина курсу присвячена розгляду історії становлення біоетики як новітнього міждисциплінарного знання, причинам його зародження; варіативним алгоритмам принципів засад та аналізу основних дилем біоетики; суспільним та особистісним ризикам, породженим даними дилемами.

Третя частина курсу присвячена розгляду предмету, теоретичних основ та основних методів естетичного дослідження природного середовища, людського побуту та сфери їх перетину.

8. Схема формування оцінки

Контроль знань здійснюється за системою ECTS, яка передбачає дворівневе оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема **оцінювання теоретичної підготовки** – результати навчання (знання 1.1 - 1.6), що складає 40% від загальної оцінки та **оцінювання практичної підготовки** – результати навчання (**вміння** 2.1-2.6; **комунікація** 3.1.-3.3; **автономність та відповідальність** 4.1.-4.3), що складає 60% загальної оцінки.

Критерії оцінювання:

1. Усна відповідь:

5 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, використовуючи обов'язкову та додаткову літературу.

4 бали - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але має місце недостатня аргументація в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу. Допускаються несуттєві неточності.

3 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, не спирається на необхідну навчальну літературу. Має у відповіді суттєві неточності.

2. Доповнення / дискусія:

- 2 бали – доповнення змістовне, ґрунтовне, конструктивно доповнює обговорення теми.
- 1 бал – доповнення містить інформацію, що суттєво не розширює дискусію.
3. *Конспект першоджерел:*
- 2 бали – студент опрацював необхідний текст та виокремив у ньому головні проблеми/питання
- 1 бал – студент законспектував текст без повноти розуміння розглянутої в тексті проблеми
4. *Контрольна робота (3 питання):*
- 2 бали (за одне питання) – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставлених питань, посилається на обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність у викладенні тексту модульної роботи.
- 1- бал (за одне питання) – студент не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Відсутня самостійність у викладенні відповідей на поставленні питання.
5. *Підсумкова контрольна робота (в білеті 3 питання):*
- 20 балів (за три питання: з екології культури та екоетики – 8 балів, з біоетики та екологічної естетики по 6 балів) - студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість у викладеній відповіді на поставлені питання.
- 17 балів (з екології культури та екоетики – 7 балів, з біоетики та екологічної естетики по 5 балів) - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність та достовірність у викладенні тексту письмової роботи. Допускаються несуттєві неточності
- 12 балів (з екології культури та екоетики – з кожного питання по 4 бали) - студент в цілому володіє навчальним матеріалом, але недостатньо розкриває зміст поставлених питань, не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну навчальну літературу, робота містить суттєві неточності.
6. *Ситуаційний аналіз (Case-studies), (1 модуль)*
- 10 балів – представлена індивідуальна ситуація своєю метою має: означення кола проблем в природоохоронній сфері, чіткого та послідовного розкриття сутності моральних дилем/конфліктів; аргументованого означення цінностей/пріоритетів всіх сторін, що включені в конфлікт з точки зору етики та їх відповідність етико-екологічним цінностям; надана оцінка можливих негативних/позитивних наслідків у прийнятті вирішення даної ситуації, а також конкретні рекомендації щодо їх вирішення в процесі розробки та втіленні соціально значимих природоохоронних проектів
- 6 балів – представлена індивідуальна ситуація щодо розгляду моральних дилем /конфліктів в природоохоронній сфері, не чітко розкриває їх сутність, відсутні аргументи щодо цінностей/пріоритетів задіяних сторін, надана оцінка можливих як негативних/позитивних наслідків у прийнятті вирішення але позбавлена конкретних рекомендацій стосовно відповідальності за втілення соціально значущих природоохоронних проектів.
7. *Проектна робота з біоетики (2 модуль):*
- 10 балів – представлений індивідуальний фрагмент колективного проекту обґрунтування вирішення проблеми біоетики **має:** чітку та послідовну структуру викладу; переконливу етичну аргументацію на захист обраного алгоритму вирішення проблеми, з розумінням та співвіднесенням з певною етичною системою та корельованими з нею ціннісно-нормативними вимогами; зпрогнозовані антропологічні, соціальні, політичні, наукові наслідки запропонованого шляху вирішення моральної дилеми, породженої сучасними біомедичними практиками.
- 6 балів - представлений індивідуальний фрагмент колективного проекту обґрунтування вирішення моральної дилеми біоетики не має чітко визначеної етичної аргументації; відзначається еkleктичність суджень, позбавлених теоретичного

підґрунтя; прогнозування ймовірних наслідків від запропонованого алгоритму вирішення моральної дилеми біоетики не відповідає вище зазначеним вимогам.

8. Есе (3 модуль)

10 балів – студент здійснює естетичний аналіз явищ навколишнього середовища та сфери повсякденного із застосуванням методології екологічної естетики, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість в роботі над есе.

6 балів- студент здійснює естетичний аналіз явищ навколишнього середовища та сфери повсякденного, але недостатньо розкриває зміст поставлених питань, не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну навчальну літературу, есе містить суттєві неточності.

8.2.Організація оцінювання:

Види робіт		Семестрова кількість балів	
		Min - 48 бали	Max - 80 балів
Усна відповідь ¹	Тема 1- 16 протягом семестру	«3» x 6 = 18	«5» x 6 = 30
Доповнення, участь в дискусіях	Тема 1-16 протягом семестру	«1» x 7 = 7	«2» x 5 = 10
Конспект першоджерел ²	Тема 2, 15	«1» x 2 = 2	«2» x 2 = 4
Самостійна індивідуальна робота: ³ 1. Ситуаційний аналіз (Case-studies) 2. Проектна робота з біоетики 3. Есе на тему естетичного аналізу явищ навколишнього середовища та сфери повсякденного із застосуванням методології екологічної естетики	Тема 2-5 наприкінці жовтня Тема 6-11 наприкінці жовтня Тема 12-16 наприкінці листопада	«6» x 1 = 6 «6» x 1 = 6 «6» x 1 = 6	«10» x 1 = 10 «10» x 1 = 10 «10» x 1 = 10
Контрольна робота	Тема 2,4, 6, 14, 15	«3» x 1 = 3	«6» x 1 = 6
Підсумкова контрольна робота		«12» x 1 = 12	«20» x 1 = 20

¹ у разі відсутності студента на семінарському занятті, розглянуті на семінарі питання відпрацьовуються у письмовій формі. Загальна кількість балів за аудиторну роботу складає 30% від семестрової кількості балів

² Максимальна кількість балів за конспекти першоджерел в даній навчальній дисципліні не може бути більше, ніж 10% від семестрової кількості балів, тобто не більше, ніж 8 балів

³ Загальна кількість балів за самостійну індивідуальну роботу складає 50% від семестрової

кількості балів, тобто мін. – 24 бали, максимум – 40 балів

Підсумкове оцінювання у формі заліку: підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів), яка визначається як сума (проста або зважена) балів за систематичну роботу впродовж семестру. Залік виставляється за результатами роботи студента упродовж усього семестру. Таким чином, підсумкова оцінка складається із суми семестрової кількості балів та підсумкової контрольної роботи

При простому розрахунку отримуємо:

	Семестрова кількість балів	ПКР (підсумкова контрольна робота) / залік	Підсумкова оцінка
Мінімум	48	12	60
Максимум	80	20	100

Шкала відповідності:

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59
Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
Частина 1. Екологія культури та екоетика				
1	Тема 1. Екологія, культура, екоетика як об'єкти теоретичного аналізу	2	2	1
2	Тема 2. Предмет та історія становлення екології культури та екологічної етики	2	2	2
3	Тема 3. Етапи розвитку та методологічні установки сучасної екологічної етики	2	2	2
4	Тема 4. Основні концепції та принципи екологічної етики	2	2	2
5	Тема 5. Етичні принципи та етико-екологічна проблематика в міжнародних та вітчизняних правових документах. Контрольна робота	2	2	3
	Самостійна робота: Ситуаційний аналіз щодо розгляду моральних дилем в природоохоронній практиці			10
Частина 2. Моральні дилеми біоетики				
7	Тема 6. Предмет, структура та основні дилеми біоетики	2		1
8	Тема 7. Аборт, контрацепція, стерилізація		2	2
9	Тема 8. Репродуктивні технології в антропологічному та соціальному вимірах	2	2	2
10	Тема 9. Вмирання та смерть у сучасному світі. Евтаназія	2	2	2
11	Тема 10. Моральні проблеми трансплантації	2	2	1

	органів та тканин. Ксенотрансплантація			
12	Тема 11. Генна інженерія. Етичні аспекти клонування людини. Контрольна робота	2	2	2
	Самостійна робота: Проектна робота, присвячена вирішенню моральних дилем біоетики			10
Частина 3. Екологічна естетика				
14	Тема 12. Естетичні теорії XVIII-XIX ст. як методи дослідження природи	2	2	1
15	Тема 13. Критика естетики природи та виникнення екологічної естетики XX ст.	2	2	2
16	Тема 14. Екологічна естетика: когнітивний підхід	2	2	2
17	Тема 15. Екологічна естетика: нон-когнітивний підхід	2	2	1
18	Тема 16. Естетика та дизайн середовища. Естетика повсякденності XXI ст.	2	2	4
19	Самостійна робота: Есе на тему естетичного аналізу явищ навколишнього середовища та сфери повсякденного із застосуванням методології екологічної естетики. Контрольна робота			10
	ВСЬОГО	30	30	60

Загальний обсяг **120**, у тому числі:

Лекцій – **30 год.**

Семінарів – **30 год.**

Самостійна робота - **60 год.**

Форма підсумкового контролю – **залік** (приймається трьома викладачами)

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна (базова):

- 2 *Биоэтика: принципы, правила, проблемы* / Под ред. Б. Г. Юдина. — М., 1998. — 225 с.
- 3 Борейко В.Е. Краткий курс экологической этики / В.Е. Борейко. – К.: Киевский эколого-культурный центр, 2004. – 72 с.
- 4 Глобальные проблемы и общечеловеческие ценности: - М.: Прогресс, 1990. - 495 с.
- 5 *Крисаченко В.* Екологія. Культура. Політика: Концептуальні засади сучасного розвитку / В. Крисаченко, М. Хилько. - К. : Знання України, 2002. - 598 с.
- 6 Лихачев Д.С. Екологія культури. Режим доступу до ресурсу: <http://likhachev.lfond.spb.ru/articl100/Russia/ekolog.pdf>
- 7 *Назаров В. Н.* Прикладная этика: Учебник. – М.:Гардарики,2005. –302 с.
- 8 Неш Р. Права природы: история экологической этики. - К.: Киевский эколого-культурный центр, 2001.-178 с.
- 9 *Поттер В. Р.* Биоэтика мост в будущее. – К.: Изд. Вадим Карпенко, 2002. – 216 с.
- 10 Прикладна етика. Навч. посіб./ За наук. ред. Панченко В. І. – К.: «Центр учбової літератури»,2012. – 392 с.
- 11 *Environmental Aesthetics* // Stanford Encyclopedia of Philosophy [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://plato.stanford.edu/entries/environmental-aesthetics/>
- 12 *Sepänmaa Y.* The Beauty of Environment: A General Model for Environmental Aesthetic / 2nd edition / Y Sepänmaa. – Denton, Texas: Environmental Ethics Books, 1993. – 191 p.

Додаткова:

- 1 *Ардашева Н. А.* Эвтаназия как метод искусственного прерывания жизни. Правовые условия ее применения // Вестник РАМН. – 1996. – № 12. – С. 60-67.
- 2 *Вековщинина С. В., Кулиниченко В.Л.* Биоэтика: начала и основания (Философско-методологический анализ). – К.: Сфера, 2002. – 162 с.
- 3 *Гумилёв Л.Н.* Этносфера: история людей и история природы. – М., 1993.
- 4 *Гусева А. Ю.* Экологическая эстетика как превращенная форма эстетики природы // Terra Humana. – 2012. – № 3. – С.209 – 213.
- 5 *Гусейнов А.А.* Природа как ценность культуры // Экология, культура, образование. М., 1989. С. 5-11.
- 6 *Екологія і культура* // Крисаченко В.С., Кримський С.Б., Голубець М.Л. і ін. – К.: Наукова думка, 1991. – 260 с. 2.
- 7 *Ермолаева В.Е.* Ноосфера. Экологическая этика и глубинная экология. // Стратегия выживания: космизм и экология. - М.: 1997. - С.101-110.
- 8 *Кисельов М. М.* Біологічна етика в системі практичної філософії // Практична філософія. – 2000. – №1. – С.166 –174.
- 9 *Когай Е.А.* Экология культуры: предметное поле исследования // Социально-гуманитарные знания. 2002. № 5.
- 10 Конвенция и рекомендации по сохранению культурного наследия. -Женева 1985
- 11 *Лихачев Д.С* Питирим, митрополит. Экология духа человеческого: Диалоги //Д.Лихачев //Сов. Культура.-М.:1989 – 212 с
- 12 *Леопольд О.* Календарь песчаного графства . - Режим доступа: <https://www.litmir.me/br/?b=184251>
- 13 *Ляшко Л.* Екологічна естетика: до постановки проблеми / Л. Ляшко // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Сер. : Філософія. - 2013. , Вип.12. С. 210-220.
- 14 Методическое пособие по подготовке номинаций природных объектов для включения их в список Всемирного наследия ЮНЕСКО. М.: «Луч», 2000. 96 с.
- 15 *Моисеев Н. Н.* Еще раз о проблеме коэволюции //Вопросы философии. 1998. № 8. С. 26
- 16 *Моїсеев Н. Н..* Человек и ноосфера.- М.: Молодая Гвардия, 1990 – 351 с.
- 17 *Павлова О.* Актуальність естетичного // Філософська думка : Український науково-теоретичний часопис. – 2013. – № 5. – С. 124 – 133
- 18 *Печчеи А.* Человеческие качества. М., 1980.
- 19 *Рихліцька О.Д.* Філософсько-культурологічні аспекти екології культури./ Гілея //Науковий вісник №90(11), - К., 2014, с. 284-287
- 20 Роль екологічних організацій і рухів у формуванні екокультури (на прикладі України та Польщі) /Білявський Г., Нагорнюк О.,Собчик В. //Відп. За створення і сталий розвиток у Центральній і Східній Європі: досвід Польщі і України: мат.міжнар.наук.-пркт.конф. Ужгород, 7-9 грудня 2007.-с.52-57
- 21 *Трегобчук В.* Концепція сталого розвитку для України: аналіз ресурсо-екологічних і природо-охоронних проблем// Вісник НАНУ.-2002.-№2.-С.31-40
- 22 *Філяніна Л.М.* Мистецьке осягнення природи та екологічна естетика // Науковий вісник. Серія «Філософія». – Харків: ХНПУ, 2015. – Вип.44. – С.94-107. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oaji.net/articles/2015/1026-1430203419.pdf>
- 23 *Фукуяма Ф.* Наше постчеловеческое будущее: Последствия биотехнологической революции. – М.:АСТ: АСТ МОСКВА,2008. – 349 с.
- 24 *Фукуяма Ф.* Социальные последствия биотехнологических новаций // Человек. - 2008.- №2. – С.80-88.
- 25 *Хабермас Ю.* Будущее человеческой природы. – М.: «Весь мир»,2002. – 144 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://predanie.clients-cdnnow.ru/uploads/ftp/habermas-yurgen/buduschee-chelovecheskoy-prirody/habermas-budushchee-chelovecheskoy-prirody.pdf>
- 26 *Чешко В. Ф., Кулиниченко В. Л.* Наука, этика, политика – социокультурные аспекты современной генетики. – К.: ПАРАПАН, 2004. – 277 с.

- 27 *Яковенко М. Л.* Екологічна естетика як актуальний напрям сучасної культури. – [Електронний ресурс] – Режим Доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/phd/2008_9/jakovenko.pdf
- 28 *Berleant A.* Environmental Aesthetics // The Encyclopedia of Aesthetics (ed. M. Kelly). — USA: Oxford University Press, 1998. — P. 22 - 24.
- 29 *Carlson A.* Appreciation and the Natural Environment // The Journal of Aesthetics and Art Criticism. — Vol. XXXVII. — No.3 (Spring 1979). — P. 267—275.
- 30 *Forge A.* Art/Nature // Philosophy and the Arts. Royal Institute of Philosophy Lectures. — Vol. 6. — London: Macmillan, 1973. — P. 228- 241.